

KERTINĖ PARAŠTĖ

Besikeičianti politinė panorama išėivijoje

Buvo galima numatyti, kad atstacius Lietuvos nepriklausomybę išėivijos politinis nusistatymas Lietuvos atžvilgiu keisis. Tik buvo sunku atspėti kaip. Po kelerių metų išlaisvinto gyvenimo tėvynėje jau išėivijoje pradama pamažu domėtis politinėmis partijomis Lietuvoje, nors daug kas dar remiasi ir vadovaujami rezistencine dvasia — kovoti prieš buvusius komunistus ir mažiau galvoti apie krašto tvarkymo būdus. Gyvenimas tačiau keičiasi, ir užuot siekus kovoti prieš Kremlį arba su juo sugyventi, dabar reikia išmokyti demokratiškai sugebėti lietuvių tautoje vienas su kitu susitarti.

Dėl ateinančių Seimo rinkimų išėivijoje draugiškai bendrauja Konservatorių partijos ir Krikščionių demokratų rėmėjai. Šiapus Atlanto taip pat juda Tautininkai ir Socialdemokratai. Vis daugiau čia norinčių kuo nors padėti savo partijoms. Likę tačiau nemažai veiklių visuomenininkų, kurie domisi „visais gerais politikais“ ir jiems nori padėti, nesvarbu, kokioje partijoje bebūtų ar kokiai nepriklausytų. Atrodytų, kad kažkur yra pasilikusi kai kurių išėivijų baimė politinių partijų iš viso kaip tokių ir nesupratimas, kad tik diktatūros arba autokratiškos sistemos vengia vakarietiškos demokratijos partinių susigrupavimų.

Norėdami kartais Lietuvos politiką paveikti atskirų partijų naudai, užsienio lietuviai turėtų saugotis neivelti, kada nereikia, mūsų visuomeniškais, o ne partiniais pagrindais įsteigtų organizacijų. Tokie ketinimai sukeltų naujas problemas visuomeninėse organizacijose, kur partiniai lojalumai neturėtų turėti vietos. Nepaisant to, atsiranda atvejų, kada turime daugumos išėivijos aiškia politinę poziciją ar nuostata, į kurią neišvengiamai turi tinkamai reaguoti ir tos visuomeninės organizacijos. Pavyzdžiui, kad ir dėl dabartinių pastangų pakeisti Seimo sudėtį per ateinančius rinkimus, vykšiančius šių metų spalio 20 dieną.

Lietuvių Bendruomenė savo veikloje negali tokio įvykio ignoruoti. Ji negali visiškai užmerkti akis prieš tai, kas darosi

Lietuvos politinėje arenoje. Dėl dauguma užsienio lietuvių, atrodo, nori, kad būsimame Lietuvos Respublikos Seime nebūtų LDDP kontrolės. Pastaroji tuo tarpu stengiasi sudaryti įspūdį, kad viskas šalyje gerai tvarkoma. Seimas geras, ir valdžia kompetentinga. Dešiniosios Lietuvos partijos šiandien viską daro, kad Seime dalykai pasikeistų. Užtat sunku suprasti, kodėl JAV Lietuvių Bendruomenės kai kurių komisijų nariai negali palaikyti bent iki po rinkimų ir skrenda į Vilnių nusifotografuoti su iškiliais dabartinio Seimo nariais. Kai kas elgiasi, lyg rinkimų kovos nebūtų arba lyg ji nebūtų svarbi, arba taip, lyg užsienio lietuviams visiškai nesvarbu, kas Lietuvą tvarko.

Reikia pažymėti tačiau, kad iš viso išėivijoje pradėta daug plačiau domėtis Lietuvos politinėmis partijomis ir ieškoti naujų būdų politškai bendrauti su Lietuva. Apie tai rašo ir Juozas Kojelis *Drauge* (1996 m. rugpjūčio 16 d.):

„Driestu spėti, kad ateityje pats intensyviausias išėivijos ir Lietuvos bendradarbiavimas vyks per politines partijas. Iniciatyvės grupės atskirose vietose ilgai turėtų demokratiškai išrinkti nuolatinius rėmėjų vienetų ir paskui visoje Amerikoje susijungti į bendrą vadovybę. Tuo būdu išėivija turėtų realios įtakos Lietuvos gyvenimui“.

Idomios mintys. Kyla tačiau, daug klausimų dėl konkrečių užsienio lietuvių santykių su jų remiamomis Lietuvos partijomis, jų galimos įtakos ar noro kisti tiesiogiai į Lietuvos reikalus. Nemažiau svarbu nustatyti tų rėmėjų santykius su dešimtmečiais egzistavusiais iš Lietuvos pasitraukusiais partijų vienetais, kurie pagaliau čia išlaikė ideologinę tąsą ir padėjo savo bendraminčiams pačiomis pirmosiomis lietuviškų partijų atsivertimo dienomis.

Nauja situacija, nauji uždaviniai ir naujos galimybės — užtat laik tam reikia naujo protavimo. Laikas gal apie tai pagalvoti ir pasikalbėti.

Jonas Pabedinskas

Magdalenos Birutės Stankūnienės meno knyga

ALĖ RŪTA

• Magdalena Birutė Stankūnienė. LIETUVAI DOVANOTI KŪRINIAI. Vilnius, 1996. Leidykla „Baltos lankos“, bet išleista pačios dailininkės lešomis. Knyga-albumą paruošė: Romualdas Budrys, Julija Mušinskienė, Antanas Lukšėnas, Algimantas Kežys. Lietuvių ir anglų kalbomis. Tiražas nei kaina nepažymėta. Galima užsisakyti pas autore, adresu: M.B. Stankūnas, 8939 South Oakley Avenue, Chicago, Ill. 60620.

Kai leidyklos atsiunčia knygą — be dedikacijų, net be aiškaus atgalinio adreso, tik su tyliu reikalavimu — paminėti, kaip neįsijauja ir neįpareigoja. Bet kai pajunti dosnumą visuomenei ir asmeniui, kai knyga ateina, tarytum, su šypsena...Tada norisi, kad ir nesi kritiku, kaip nors apie tokią knygą priminti skaitytojui, meno gerbėjui. Toks, lyg saulės spindulys, pasiekė mano namus (ir kitų!) dailininkės Magdalenos Birutės Stankūnienės meno albumas. Ji tik dedikuoja, dovanoja, nieko neprašydama. Gražūs jos dailės kūriniai, gražūs ir draugiškumas, dosnumas. Ji visą savo kūrybą besąlygiškai atiduoda Lietuvai. Pati išleidžia knygą — gražią ir brangią, ir ją išdalina tenai ir čia...kaip tokio įvykio nepaminėti? -

Magdalena Birutė Stankūnienė savo meno knygą-albumą dedikuoja tėveliams: Konstancijai ir Jonui Stankūnams, dėkodama jiems, kad „įdiegė kantrybę darbui ir meilę Lietuvai“. Tai ir viskas pasakyta apie motinos (1894-1969) ir tėvo (1889-1941), komunistų nušauto, gyvenimo pagrindus ir apie jų dukters Magdalenos Birutės iš jų paveldėtą idealizmą.

Ką galima, albumą aptariant, pasakyti apie šios dailininkės meno esmę ir apie jos kūrinių reprodukcijas, sudėtas į arti 300 didelio formato knygos puslapių? Jos kūryba — tai lyrika, išpiešta drobėse ir kitose medžiagose. Dailininkė „kalba“ ryškiomis spalvomis lietuviškuose kontūruose. Jai rūpi Lietuva, ji visada pasiilgusi ne vien tik žemės, medžių, gelių, bet žmonių, su jų gyvenimu — papročiais ir darbais.

Ši menininkė nėra vien svajotoja, bet ir realiste: ji numano, kad tiksliausiai ir patraukliausiai išreikšti tik tai, ką ji geriausiai pažįsta, ką mato savo akimis ar ilgesy — savo sielos akimis. O ji geriausiai pažįsta moterį ir jos darbus (gal tai motinos meilė?), todėl ištaisais ciklais vaizduoja moters darbus — ūkininkiskus, surištus su žeme ir seima. O vaizduoja savaip, primityviai, užtat patraukliai. Lietuvos kaimiečių darbai, ypač moterų, atspindi ir istorinę žemiečių būklę ir net mitologiją (velėtojos-laumės,

„Kam žuvytės man vilioji“? — jūros legendos, Madeina...). Pan-teistinių bruožų yra beveik visuose Stankūnienės kūriniuose. Gėlės, motina žemė, Žemynės pasaka...Gamta šiai dailininkei — pagrindinis įkvėpimas, taip pat žmonės artimiausios gamtos.

Jos darbuose beveik nėra palaidų abstraktų, chaotiškų brūkšnių ir potėpių. Dailininkė logiška, tvarkinga, jos piešinių siužetai apgalvoti, o ne spontaniški. Pavyzdžiui, kad ir „Tolimos žemės“ piešiniai (pp. 147, 149, 151). Kiekviena jų yra mintis, tvarkingai išreikšta — piešiniu užsimenant kito krašto florą ar fauną. „Žemynės pasaka“ (pp. 155, 157, 159, 161) — irgi reiškia dailininkės filosofinę mintį, gal jai vienai težinoma, bet kūrinių žiūrovui irgi nujaučiamą.

Nors Algimantas Kežys knygos išvalgiame „Ivade“ dailininkės pavadino „svajotoja drobėje ir gyvenime“, bet ji „svajoja“ ne padrikai, pasimetusiai, o kaip tik yra santūri, tvarkinga ir nuosaki, tvirta savo gyvenimiškos filosofijos išreikėja: ir neabejotinai persisunkusi meile viskam, kas lietuviška. Nors gėlės ji mėgsta piešti visų kraštų, kai kurias lietuviui gal net nežinomas. Ir jos knygos viršelyje — ne rūta ar lėlija, o Rojaus paukščiai...

Neapsakomas dailininkės darbštumas ir dosnumas; ir turbūt visi kūriniai atiduoti Lietuvai. Tai matyti ir iš kūrinių katalogo knygoje, kurį tvarkingai pateikė Julija Mušinskienė, drauge išdėstydamą ir daugybę įvairioje spaudoje pasisakymų apie dailininkę ir jos kūrybą.

Knygos „Pratarmė“ — Romualdo Budrio. Lietuvos Meno muziejaus direktoriaus. O knygos „Ivadas“ — Algimanto Kežio, kur sklandžiai, išsamiai ir su aiškia admiracija perduota dailininkės asmens ir jos kūrybos charakteristika.

Magdalena Birutė Stankūnienė

Naujos knygos

Knyga apie klaukų vidurnakčio sapną, užsitiesusį penkiasdešimt metų

Tie, kurie turi įsigiję teisininko, aktyvaus kovotojo už Lietuvos laisvę, VLIK'o nario Vytauto Vaitiekūno raštų *Vidurnakčio sargyboje* pirmuosius du tomus,

parengtus ir išleistus „I Laisvę“ fondo (redagavo Antanas Sabalis), manau, bus maloniai nudžiuginti sulaukę naujo — trečiojo šio autoriaus raštų tomo *Vidur-*

nakčio dokumentai. Šią knygą išleido „Katalikų pasaulio“ leidykla Vilniuje, o 3000 egzempliorių tiražu atspausdino katalikiška Adomo Jakšto spaustuvė.

Į pirmuosius *Vidurnakčio sargyboje* tomus leidėjai sudėjo Vytauto Vaitiekūno pomirtiniame archyve surastas mokslines studijas apie 1940 metų Lietuvos okupaciją, tarptautinę politiką, teisę, krikščioniškąją socialinę etiką. O šioje trečiojoje knygoje pateikiama Vytauto Vaitiekūno kruopščiai sukauptos dokumentinės medžiagos dalis, perpinta autoriaus komentarais, išvadamais. Keturiuose knygos skyriuose „Liaudies vyriausybės periodas“, „Prasideda kompartijos periodas“, „Liaudies seimo rinkimai“ ir „Liaudies seimo veikla“ autorius chronologiškai atskleidžia įvykius nuo 1940 m. birželio 14 d. Sovietų Sąjungos ultimatumo Lietuvai iki „savonariško“ Lietuvos įstojimo į SSSR sudėtį.

Ši knyga — tai šūrių Lietuvos užklupusios nelaimės kronika. Naudodamasis „naujosios valdžios“ pranešimais tuometinėje spaudoje, autorius atskleidžia Sovietų Sąjungos kėslus ir scenarijų, kuriam sėkmingai pasisekus, pusę šimtmečio Lietuva negalėjo atsibusti iš klaukaus vidurnakčio sapno. Nenoriu sakyti, kad knyga vertinga tik kaip skaudžios praeities priminimas. Ne. Jos pasirodymas šiomis dienomis, prieš naujuosius Seimo rinkimus Lietuvoje, tebūnie kaip perspėjimas turėti budrumo, kad daug žadantieji vėl neužliūliuotų saldžiais, niekad neišsipildančiais pažadais, už kuriuos kartais tenka sumokėti net laisvę.

Knyga galima įsigyti, kreipiantis:

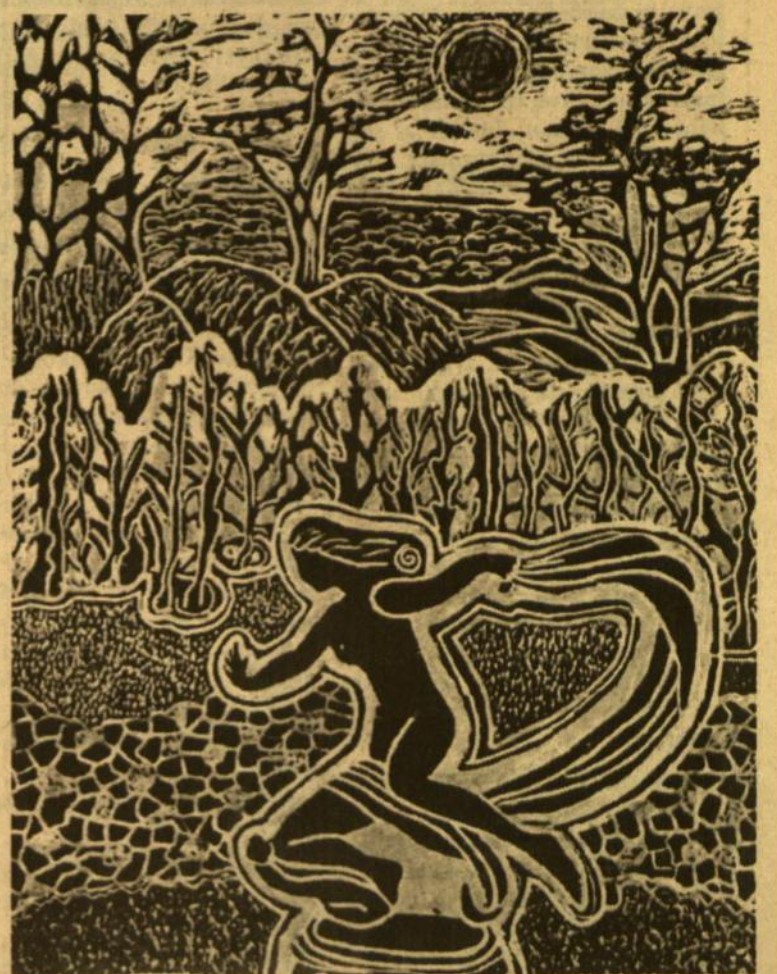
„I Laisvę“ fondas
c/o Alfonsas Pargauskas
8908 Butterfield Lane
Orland Park, IL 60462
arba „Drauge“. Kaina — 10 dolerių.

Audronė Gelžinienė

Magdalena Birutė Stankūnienė

Madaina / Goddess of Forests and Trees, 1987

Palanga, 1991

Šiame numeryje:

Keičiasi išėivijos pažiūros į Lietuvos politiką • Magdalenos Birutės Stankūnienės meno albumas • Naujos knygos • Pokalbiai su Lietuvos dešiniųjų partijų vadais (2) • Vytauto Mačernio poezija • Aktoriaus Petro Venslovo režitalis Čikagoje • Pokalbis su Algirdu Titum Antanaičiu

„Apvalaus stalo“ riteriai

Pokalbiai su kai kuriais Lietuvos politikais (2)

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ

(Tęsinsy iš praėjusio šeštadienio)

Saulius Pečeliūnas — Demokratų partijos pirmininkas

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Kokie jūsų santykiai su kitomis dešiniomis partijomis?

SAULIUS PEČELIŪNAS: Normalūs.

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Eitumėt į koaliciją per rinkimus? Ar šiaip bendradarbiautumėte?

SAULIUS PEČELIŪNAS:

Vėgi sugrįšiu į istoriją, į Seimo rinkimus. Mes praktiškai vieninteliai, kurie sugebėjome susėsti prie stalo ir sujungti sąrašus. Nei Konservatoriai, kurių tada dar nebuvo, nei Sąjūdis, nei kiti to nepadarė. Tada visos dešinėsios organizacijos buvo suėjusios tokiu pasitarimui — mes ilgai sprendėme, kas su kuo ir kaip galėtų jungtis, kiek tų sąrašų galėtų būti ir koks yra optimaliausias variantas — ką mes galime pasiekti, kiek tų sąrašų bus galiausiai po visų tų diskusijų. Sakėme, idealiausiai būtų du — vieno pasiekti netgi ir nereikia (kad visi suėitų į vieną sąrašą), geriausiai būtų du. Bet čia jau, kaip sakoma, pats idealiausias variantas: jeigu bus trys, tai dar nebus blogai... Ir buvo galima pasiekti, kad būtų du sąrašai.

Pradžioje buvo galvota, kad į vieną sąrašą suėitų visos visuomeninės organizacijos, į kita — partijos. Čia Krikščionys demokratai pasakė, kad jie dėl istorinių priežasčių nenorėtų eiti su Tautininkais į vieną sąrašą. Tada klausėme labai konkrečiai: su kuo jūs galėtumėte jungtis į sąrašą? Jie pasakė: su tais ir su tais galėtumėte jungtis. Sąjūdžio paklausėme: ar jūs su Tautininkais galite jungti sąrašą? Atsakymas: taip, galime. Tai tada yra viena grupė, kuri gali jungti, ir antra grupė, kuri gali jungti. Sėdame prie stalo dviem grupėmis ir mėginame susiderinti, kad tai nebūtų vien žodžiai. Mums pavyko susiderinti. Sąjūdžiui su kitais — ypač su Tautininkais — nepavyko, todėl, kad nebuvo derinimas, buvo diktavimas. Jeigu mes dar su Jumis susėstume derinti sąrašą, Jūs pasidėtumėt savo, aš pasidėčiau savo, aš paimčiau Jūsų ir pusę jo nukirpčiau, priklijučiau savo pabaigoje ir pasakyčiau, kad tai dabar suderinta. Aš manau, Jūs tikrai supyktumėte ir pasakytumėte, kad šitaip nedaroma. Panašiai elgėsi Sąjūdis.

Mums pavyko susėsti, išsiaiškinti, kad visi yra lygūs prie to stalo, nėra didelių ar mažų, neskačiuojame jokių nuopelnų. Pagal įstatymą visi lygūs, visi eina pirmą kartą kaip organizacijos į rinkimus, ir vienodais pagrindais suderinkime sąrašus. Žiūrėkime, kieno ilgesnis, gal 1.2.2, paskui pradėkime — visus principus suderiname, — tai buvo techninis darbas... Ir mes pasiekėme... Tas sąrašas gavo pakankamai daug vietų.

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Tai — istorija. O ateiviai?

SAULIUS PEČELIŪNAS: Tai dabar kalbėkime apie ateitį — kas dabar yra Seime? Daug kalbama apie santarą, kuri buvo tik išrinkus Seimą — dabar tai yra daugiau formalus dalykas. Labai svarbiaus klausimais tik įmanoma turėti visus penkis parašus po vienu dokumentu, ar

Valdas Adamkus

Kuri iš jų (ar nei vieno) norėtumėte matyti Lietuvos prezidentu?

ba jau visiškai aiškiais klausimais. Dėl koalicijų — kokios egzistuoja Seime? Egzistuoja tik viena koalicija: Demokratų, Tautininkų ir Politikalinių-Tremtinių. Tai čia Seime tarp frakcijų. Ir tai palaipsniui plečiasi — aš manau, mes turėsime panašų dokumentą ir tarp partijų. Ir mums suderinti sąrašus eiti į Seimą nebus jokių didelių problemų. Nes mūsų partijos kiekviena turi savo poziciją, savo programą, bet mes sugebame susėsti prie stalo suderinti, kur sutampa nuomonės — susitarti. Vienas kitas žino, kas kokias ambicijas kur turi — stengiasi jų nepaliesti, jeigu nėra tikro reikalo apie tai kalbėti, o stengias visi susiderinti, kad būtų atliktas darbas. Aš manau, kad mes to pasieksime.

Aišku, norėtusi, kad ta koalicija būtų platesnė. Nėra ką slepti, nes daug kas žino, kad ir Adamkus tam tikrą darbą Lietuvoje dirba, noredamas suvienyti jėgas rinkimams. Tai mes irgi palaikytumėm, jeigu įmanoma Lietuvoje, sudaryti plačios koalicijos sąrašą — vadinamą vidurio jėgų sąrašą — nuo Socialdemokratų iki Krikščionių demokratų. Mes mielai į tokias derybas eitume, derėtumės, ir tikrai nebūtume priežastim tokiai koalicijai nesudarinti. Priežasčių reikėtų ieškoti kitur...

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Kur?

SAULIUS PEČELIŪNAS:

Mes žinome Krikščionių demokratų ambicijas. Mes žinom Konservatorių ambicijas. Kiek jos yra pagrįstos, šiandien labai sunku pasakyti. Kai man sakoma, kad ta partija yra didelė, o ta yra maža, ir skaičiuoja narių skaičių, tas man sukelia šypseną. Tai, aišku, yra svarbu, bet tai nėra lemiamas dalykas — komunistų partija turėjo 220 tūkstančių. Žinome, kas iš to išėjo. Ir kai skaičiuoja, kad yra tik tos dvi ir užmiršta, sakykime, ką nors svarbaus... Buvo Kubiliaus straipsniai *Lietuvos aide*: sisteminė klaida daroma nuo pat pradžios, norint įrodyti tai, ką nori įrodyti...

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Būtent?

SAULIUS PEČELIŪNAS: ...ir užmiršti, kad Politiniai kaliniai-tremtiniai turbūt yra pati didžiausia Lietuvos partija — jiems surinkti 50 tūkstančių narių turbūt nebūtų jokių proble-

Algirdas Brazauskas

Jono Tamulaičio nuotrauka

kokia Jūsų nuomone?

SAULIUS PEČELIŪNAS: Kalbant apie Adamkų ir apie jo veiklą Lietuvoje, tai... jis daugiausia čia veikia gamtos saugos reikalais — iš tokio darbinio taško žiūrint. O jeigu žiūrėt iš politinio — tai daugiausia politiskai jis veikė per prezidento rinkimus.

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Tai — „anksčiau“. Aš kalbu apie „dabar“.

SAULIUS PEČELIŪNAS: Tai tiek žmonės jį ir atsimena politiskai iš ano laiko. Bet man teko su juo ir būnant JAV kalbėtis, ir čia, kai atvažiuoja, mes pasikalbame. Ir kai aš priminiau jo tą idėją — „suvienyti“, — ir jeigu jisai sugebėtų šitai padaryti — tai būtų labai teigiamas dalykas. Būtu tuo žmogumi, apie kurį vienytytusi... Jis pats aiškiai pasakė: jis į joki Seimą aiškiai nepretenduoja čia eiti — vienytyt jėgas, einančias į Seimą... Jeigu Jūs klausiate apie prezidento postą — tai ir dabar straipsniai pasirodo: šitai jam būtų kaip trampinas pasibio supratau, kad jūs lyg ir teigiamai žiūrite į Valdo Adamkaus veiklą Lietuvoje. Ne visos dešinėsios partijos taip žiūri. Tad

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Ar turi Jūsų partija prezidento koncepciją? Iš pokalbio supratau, kad jūs lyg ir teigiamai žiūrite į Valdo Adamkaus veiklą Lietuvoje. Ne visos dešinėsios partijos taip žiūri. Tad

Tai kai mes kalbame, kad kitos dešinėsios partijos galbūt ne labai kaip žiūri į tokią galimybę, kad gal Adamkaus neduos į prezidentūros konkurencinę kovą — tai reikia pažiūrėti, ar jie turi savo viduje kokį nors žmogų, kurį numato kandidatu į prezidentus — tai gali būti viena priežastis. Jeigu tokį žmogų turi, reikia pažiūrėti, kokios yra jo konkurencinės galimybės. Jeigu žemesnės, tai gali būti viena priežastis, kodėl nepatinka toks Adamkaus darbas... Jeigu jos yra aukštesnės — gali būti kita priežastis.

Bet pažiūrėkime realiai, kas šiandien galėtų kandidatuoti į Lietuvos prezidentus? Na, vieną kandidatą — dabartinį prezidentą Algirdą Brazauską — visi žino, ir netgi, jeigu jis pats ir nenorėtų, kažin, ar jo buvusi partija leistų jam nenorėti? Ir ar tai būtų jo asmeninis sprendimas, ar nuo jo paties priklausantis sprendimas? Manau, kad jisai privalėtų kandidatuoti. Taigi vieną kandidatą galime numatyti. Kitą kandidatą, berods, numatytų Konservatoriai — Vytautą Landsbergį. Gal — Gediminą Vagnorių; nežinau, amžiaus gal jis kiek per jaunąs. Paimkime trečią asmenį pagal reitingus, kurie kelia man tik

Vytautas Landsbergis

Vytauto Maželio nuotrauka

šypseną — Egidijų Bičkauską, Ketvirtą asmenį, sakykime — Valdą Adamkų. Kas penktas, kas siūlytų Krikščionys demokratai? Algirdą Saudargą? Ceslovą Stankevičių yra pakankamai protingas žmogus, jis tokion avantiūron neis...

Dabar — kas turi kokius šansus? Brazauskas turi nemažus šansus. Adamkus, jeigu jam pavyktų tą darbą — kur kalbėjau apie Seimo rinkimus, — tą vieną jimo darbą įvykdyti, irgi turėtų nemažus šansus. Vytautas Landsbergis — ar turėtų tokius pat šansus, tolygius? Drįsčiau abejoti: vis dėlto mūsų žmonės... Jie mano, kad ar jis ten kaimą sugriovė, ar dar ką padarė... Žodžiu, didelė dalis už jį nebalsojotų. Ir yra žmonių, kurie sako: jis labai gerai viską darė, bet aš jo nemyliu, man jis nepatinka; jis negražus (?), sakykime, žinome tą sindromą: tas gražus, kitas negražus. [Kaip gerai žinome, liudija Bill Clinton ir Bob Dole siemetinės varžybos dėl JAV prezidento posto...] Gal Amerikoje tas ir tinka, bet Lietuvoje dar kiek ankstoka rinktis prezidentą pagal ūsus, nosį, ausis ar plaukų spalvą. Reikia vis dėlto turbūt pagal sugebėjimus, protą ir

išmintį ir pagal kitus dalykus rinktis. Bet yra, šito yra, ir negalima to užmiršti. Mančiau, kad Landsbergio šansai būtų ne tokie dideli.

Lieka Bičkauskas... Panašu, kad jo aukštas reitingas kažkam labai naudingas, nes, kai pažiūri, tai dabar jis tikrai nieko neveikia... nieko, tokio konkretaus, už ką reitingas galėtų kilti. Turime paradoksą, kaip ir su Krikščionimis demokratais: jų reitingas taip pat kurį laiką buvo labai aukštas, nors jokių klausimų jų nuomonės negalėjai sužinoti. Nieko nedarymas keldavo reitingą. Velgi Lietuvos paradoksas...

Bet, matyt, ateis laikas, kai žmonės pradės savęs klausiti: kodėl mes juos turime palaikyti, jeigu mes išvis nežinome, ką jie darys, ir jie iš viso nieko nedaro. Taigi arba reikės pradėti kažką daryti, arba tas reitingas nusmuks, natūraliai nusmuks. Tai dėl Bičkausko — jeigu jau įsivaizduojate jį prezidentu — paklauskite žmonių, kas gi už jį balsuos?

Taigi aš matau tik kelis realius kandidatus į prezidentus ir, jeigu konkurentų kaip buvusiuose prezidento rinkimuose — Brazauskas su kuo nors kitu, ir jeigu tai būtų Landsbergis, tai daugelis tu, kurie galėtų balsuoti už ką nors trečią, balsuos už Brazauską dėl to, kad jiems Landsbergis nepatinka, sakykime, kaip žmogus su barzdele, ar dėl kokių kitų priežasčių. Yra žmonių, kurie jo nemylti; yra žmonių, aišku, kurie jį labai myli — labai aiškus yra pasiskirstymas, ir viduriniams nėra kur dingti.

Ir jeigu paimtume greta viens kito Brazauską ir Adamkų — vel būtų Lietuvos žmonių pasiskirstymas, toks lyg ir psichologinis: už buvusius, ar — už kitą žmogų, neturintį tos komunistinės praeities? Aišku, buvo spaudoj tokių straipsnių: argi mes neturime savo žmogaus, ką čia — iš užsienio išsirašysime dabar... Apie Stasį Lozoraitį tą patį šnekėjo, o jis tuo tarpu apie tą Lietuvą geriau išmanė, negu kiti, visą amžių toj Lietuvoj išgyvenė... Tokie jau mūsų gyvenimo paradoksai... Aš manau, kad Adamkus turėtų šansų. Aišku, reikėtų dirbti... Jau dabar reikėtų dirbti... Jeigu tas seiminis darbas, partijų suvienijimas, jam pasisektų, Adamkus įgytų visų tų organizacijų palaikymą, kandidatuodamas į prezidentus...

Kokią matote Lietuvos ateitį?

Algio Jakšto nuotrauka „Skrydis 2“ (Svencionėliai)

(Nukelta į 4 psl.)

Aktorius Petras Venslovas deklamuoja Čikagos Jaunimo centre.
Zigmo Degučio nuotrauka

Vytauto Mačernio poezijos vakaras Čikagoje

JUOZAS ŽYGAS

Šiomet Lietuvoje, ypač Plunge, kurios netolimos apylinkėse poetas gimė ir žuvo, buvo gana didelės Vytauto Mačernio apimties minėjimas. Girdėjau minint: jeigu nebūtų žuvęs, tai šiemet jis švęstų savo gyvenimo 75-ąsias metines. Man apie tai pasakojęs asmuo yra iš poetų tarpo. Taip pat spaudoje buvo panašiai rašyta. Galbūt kažkur yra mažas nesusipratimas, nes Vytautas Mačernis gimė 1920 m. birželio 6 d. Šarnelės kaime, Žemaičių Kalvarijos valsčiuje, Telsių apskrityje. O žuvo 1944 m. spalio 7 d. Žemaičių Kalvarijoje, palaidotas Šarnelėje.

Trumpai jis tegyveno, bet paliko giliai įmintas pėdas. Jis per labai trumpą laiką iškilo į Lietuvos jaunųjų poetų vadovaujančias eiles. Istoje Vytauto Didžiojo universitetą Kaune, studijavo anglų kalbą ir literatūrą. Persikėlęs į Vilnių – pasirinko filosofijos studijas. Daug skaitė, domėjosi anglų naujesniais filosofais. Jam taip pat įspūdį darė Friedrich Nietzsche filosofija, bet būdamas religingas ne visur galėjo su tuo 19 amžiaus vokiečių filosofu sutikti. Savo diplominiam darbui pasirinko Nietzsche ir nagrinėjo jo religinę koncepciją. Teko su Vytautu Mačerniu pripuolamai susipažinti 1941 metų pradžioje Vilniuje. Atsimenu, kad su Eugenijum Matuzevičium ėjome Gedimino prospektu ir pripuolamai su Mačerniu susitikome. Tad porą valandų prie alaus bokalo pralaidome. Jie abu buvo jau žinomi poetai, o aš tik klausiaus jų kalbų. Tuomet jie abu dar labai optimistiškai kalbėjo ir į gyvenimą žiūrėjo. Mačernis visai nejausdamas, kad jo gyvenimo žvakė bus tragiškai užpūsta.

Čikagoje tas jo poezijai skirtas vakaras šią vasarą įvyko gana pripuolamai, ir be didelės reklamos. Reikalai taip susidėstė, kad gana netikėtai iš Kauno atvyko Valstybinio akademinio teatro aktorius Petras Venslovas, kuris taip pat yra muzikinio ansamblio „Ainiai“ vadovas. Jis taipgi žinomas ne tik kaip aktorius, bet galbūt kaip žymiausias Lietuvos deklamatorius, ypač Vytauto Mačernio kūrybos.

Su Mačernio kūrinį pristatymu žmonėms yra apvažiavęs beveik visą Lietuvą. Jau prieš aštuoniolika metų jis pradėjo organizuoti Vytauto Mačernio poezijos recitalius, į kuriuos tais laikais valdžios pareigūnai gana šnairomis žiūrėjo. Nes jo kūryba, dar ir dėl to, kad poeto brolis buvo „banditas“, jiems buvo nepriimtina. Vytautas Mačernis eilėraščių pradėjo rašyti, būdamas penktoje gimnazijos klasėje, o būdamas septintoje klasėje pirmuosius savo eilėraščius paskelbė *Ateities spinduliuose*. Pradėjęs studijas universitete, su savo kūriniais reiškėsi „Šatrijos“ meno draugijoje ir privataus pobūdžio literatūros renginiuose.

Visuomenės ir kritikų dėmesį atkreipė su savo „Vizijų“ ciklo eilėraščiais. Tačiau jam gyvam esant, jo kūrybos rinkinys dar nebuvo išspausdintas. Jo „Vizijos“ pirmą kartą buvo išspausdintos 1947 metais 1,000 egzempliorių tiražu Italijoje. Leidejas – Centrinis lietuvių komitetas Italijoje. Laimingu atveju per pabėgėlių stovyklą, visas keliones ir persikėlimus, mano turimos „Vizijos“ geroje būklėje išlikusios. Leidinio įžangos vietoje yra „Marche funebre – Vytautui Mačerniui“. Šio dedikacinio Alfonso Nykos-Niliūno eilėraščio pirmąjį posmą pacituojau:

*Šiandien laimėjo išdidus
Toreador. Ir Tu, sudėjęs ginklus,
Eini į amžinos tamsos nelaisvę po
beprasmiškų kovų.
Nes puldamas jis Tau nebesuriko
„Ginkis!“
Ir užmetė rūšios tamsybės tinklą
ant galvos.*

Vytautui Mačerniui skirtas Poezijos vakaras įvyko liepos 19 dieną, penktadienį, Jaunimo centro kavinėje. Nors šis Poezijos vakaras sutapo su Olimpiados atidarymo laiku per televiziją, vis tiek būrelis Mačernio gerbėjų susirinko. Aktorius Petras Venslovas bendrais bruožais apibūdino Vytautą Mačernį, kaip žmogų ir kaip poetą. Kalbėjo ir apie tai, kodėl jis pats susidomėjo Mačernio kūryba, kuri tuomet Lietuvoje buvo beveik nežinoma. Ir beveik net pavojinga. Dabar ir Lietuvoje pradėta juo domėtis. Po trumpos įžangos pradėjo „Vizijų“ recitavimą.

(Nukelta į 4 psl.)

Vytauto Mačernio sukakčiai

ANTROJI VIZIJA

*Žinau, kad žemėje yra vieni namai,
Kurims dabar ateina rytas nuostabus
Ten ilgesingai gieda praeities gaidžiai,
Ir ūkininko žingsniai aidai ten
Aplink namus.*

*Pasilenkiu prie žemės ir stebiu,
Kol rytmečio rasoj sudrėkusių klevų kvėpėjime apsvaigsta
man galva.*

*Tenai toli yra laukų,
Kur auga vien rugiai šviesių spalvų,
Kur triukšmo, gatvių purvinų nėra. —*

*Staiga girdžiu:
Iš ten, kur šviečia vaiskios tolumos,
Saldus traliavimas atklysta į mane,
Ir žinau: piemuo tarp pirštų meldą laiko
Ir pučia, eidamas aukštyn upe
Ir taip, tarytum upė nerami,
Vingiuojanti tarp girių mėlynų ir pelkių,
Tasai traliavimas ligi širdies gelmių giliausių smelkias*

*Ir ašen laimės svaiguly
Girdžiu kaip meldo paprasta daina
Pažadina iš miego slėnius ir laukus.
Matau: išeina kažin kur nakties tamsa,
Ir keliai miglom jos liūdesys sunkus.
Vel slepiasi po stogais šikšnosparniai juodi,
Pabūgę rytmečio šviesos . . .*

*O aš einu vėl žemės ilgesy
Regėjimų liepsna liepsnot.*

TREČIOJI VIZIJA

*Kai vieną rytą eidamas pro seną ir apleistą sodą,
Per statinius vidun pasižiūrėjau —
Tenai virš tvenkinio praėjusios nakties šešėliai tingūs,
Lyg paukščiai pašautais sparnais plazdėjo,
Ir vandenin palinkusios obels šakoj, matyt, seniai jau
padžiauta skara*

Pleveno ryto vėjau.

*Kutai mirgėjo tarp baltų žiedų, kuriuos mieguistos bitės
Varpeliais tolimais duzgeno, —
Tarsi iš ūkanų iškilo prieš akis prisiminimai pagalvojus,
Jog tai skara seniai jau mirusios senolės mano.*

*Aš pažvelgiau į tėviškės laukus, dar rytmečio tyloj paskendusius,
Kai jie prieš saulę tekančią suklupę meldės tyliai,
Ir šviesiame regėjime mačiau jaunosios rūbuose senolė skaisčią
Iš seno sodo vienumos pakylant.
Jinai lengvučiais žingsniais pasikėlė eit per žemę kvėpiančią,
Skaisčiom akim, tarsi du ežerėliai gilūs.*

*Priėjo ji upelį, kiek pasilenkė, ranka vandens pasėmė,
Šaltai šaltais lašais suvilgė kaklą, lūpas,
Paskui drąsiai mostu laukus palaimino*

*Ir vėl, pečius šilton skaron susupus,
Nuklydo ji tolyn, kur tolimam dangui du debesėliai
Balti balti, lyg jūroj du maži laiveliai supos . . .
Dabar, kada einu pro seną, statiniais aptvertą sodą.
Kur tvenkinys niūrus, žaliais maurais užžėles,
Tenai, kur lyg paukščiai pašautais sparnais,
Plevena praeities šešėliai,
Dažnai matau, matau aš ją jaunosios rūbais:
Jinai lengvučiais rūbais pro vartus išeina vėliai,
Jos akys tokios skaisčios, mėlynos, tarsi kalnuos du gilūs ežerėliai.*

*Dabar, kada širdis, tarsi keleivis tyrų smėlyje suklupęs,
Kada svajonės, lyg silpni drugeliai prieblandoj paklydę miršta.
Dažnai jaučiu gaivinančius lašus ant lūpų lašant
Nuo jos: ekstazėj iškeltų į dangų pirštų.*

KETVIRTOJI VIZIJA

*Šiandien prisiminiau aš vieną nuotyki iš mano bundančios vaikystės metų,
Tą tylų vasaros sekmadienį, keliavusį pro mus,
Kai ašen ir senolė dviese
Palikę buvom saugot ir dabort namus.*

*Didžiajam kambary, prie stalo, pievų, ežerų, pelkynų gelėmis apkrauto,
Iš didelių maldaknygių senolė meldėsi, atsidusėdama slapčia,
O aš linguojamąj kėdę sėdėdamas,
Ilgai stebėjau saulės langą grindyse.
Laukuos girdėjau vasaros vidudienio kvėpavimą,
Mačiau, kaip jis atėjo pas mane pro praviras duris,
Ir, lyg sapne matytos karalaitės pirštais,
Lengvai kvėpavo man į veidą, kaklą, lūpas ir akis.*

*. . . Tiktai staiga į mano langą krinta paukščio išskęstų sparnų šešelis,
Keistai aptemdęs mano džiaugsmą ir svajas . . .
Aš suvirpėjau, pasikėliau ir nubėgau prie senolės,
Ištiesdamas į ją maldaujančias rankas.*

*Patyrus mano nuotyki, senolė sakė nebevertk,
Paskui paguodė, nuramino, pažadėjo gint mane
Nuo paukščio to, kur skrisdamas iš tolimos šalies, pakirto spindulių pluoštus,
Sudaranti man šviesų saulės langą grindyse.*

*Ji sakė man, kad galim mes svajot, tikėt ir džiaugtis.
Yra pasauly tik jaunystė, saulė ir namai,
Ir tolimų kraštų nelaimių ir mirties nešėjai paukščiai tie erdvę paklydę
Čia žemę lankosi retai.*

*Praėjo daugel metų, ir senolė mirė.
Neliko kambary gėlių, neliko nė maldaknygių senų,
Ir širdyje skaisčiau anų dienų tikėjimo
Neliko nė ženklų.*

*Nors kartais manyje suspindi saulės langas
Ir, tartum medis laisvėje, kasdien aukštyn, platin...
Iš tolimų, nežinomų kraštų atklysta tas erdvių klajūnas paukštis
Ir meta didelių sparnų šešėlį mano džiaugsmo vidurin.*

*Ir kai nėra kur veido nevilty nugręžt, aš skausmo išplestom akim matau,
Kaip tolsta nuo manęs vidudienis, kaip traukias jis tolyn į vakaro šalį . . .
Ir silpsta jo kadais linksmiai skambėję žingsniai,
Ir šnabžda kaitroje pavytę žolės:
Jis niekad, niekad šičia nebegriš.*

*Aš skausmo pravirom akim matau, kaip bunda vakaras slėpėjęs miško pakraščiu
šešėliuos,*

*Matau, kaip traukia jis per lygumas plačias
Ir motinos mirties šaltom kaulėtom rankom
Aplėbia mano darbo ir kančios dienas.*

PANTERA

*Savo sielą alkana kaip žvėrį
Maitinu geriausiais žemės vaisiais:
Mokslu ir menu. Tegu ji gėris
Spalvomis ir tonais įkvėptaisiais.*

*Leidžiu jai ištvirkaut ir atgailoti,
Užsivilkus aštrią ašutinę.
Bet aš negaliu niekuo pasotint
Tos panteros alkanos, laukinės.*

*Kūno narve ji nervingai vaikšto
Amžinybės sau kaip grobio geisdama —
Ilgis saulės nužertųjų aikščių.*

*Kur galėtų nemirtinga ir laisva
Meilės šoky suktis su dievais kartu,
Trypiant žiedus anemonų geltonų.*

Pokalbis su Vytauto Didžiojo universiteto profesorium Algirdu Titum Antanaičiu

— Kur gimėte ir augote?
— Gimiau Trakelių vienkienėje, Naujamiesčio valsčiuje, Panevėžio apskrityje. Tėvas, grįžęs iš Amerikos tą žemę iš dvaro nusipirko dar prieš Pirmąjį pasaulinį karą. Mano gimtinę iš trijų pusių supo miškai, o iš pietų — naujakurių sodybos, kuriose gyveno pirmieji Lietuvos kariuomenės savanoriai, gavę žemės, atrėžtos iš to paties dvaro.

Antrosios sovietinės okupacijos metu mūsų žemė atiteko Sidabravo kolūkiui, kuris atsidūrė (ir dabar randasi) Radviliškio rajone, o Trakelių vienas vardas beliko: visi pastatai ilgainiui buvo nugriauti, keliai išarti, ir visas tėvų ūkis paverstas didele ganykla.

— Kaip atsidūrėte Amerikoje?

— Iš savo tėviškos išėjau 1944 metų vasarą, rytinę Lietuvą užimant sovietinei armijai. Porą mėnesių pagyvenus Žemaitijoje, prie Kretingos, ir frontui vėl pajudėjus, kaip ir didžioji trečiosios išsivijos lietuvių bangos dalis, spalio mėnesį pasitraukiau į Vokietiją ir atsidūriau Vienoje, o vėliau — Innsbrucke. Karui pasibaigus, trejetą metų išgyvenau Vokietijoje, pabėgėlių stovyklose, o gavęs iš savo dėdės iškvietai į JAV, 1949 m. pavasarį atsidūriau Čikagoje. Ten ir gyvenau visą laiką, išskyrus porą metų, praleistų JAV kariuomenėje.

— Kas nulėmė jūsų mokslo kryptį tame žemyne?

— Kaip Korėjos karo veteranas 4 metus galėjau gauti JAV valdžios stipendiją ir studijuoti. Pasirinkau komercinius mokslus, tada galvojau, jog negimus JAV ir nesimokius anglų kalbos nė pradžios mokykloje, nė gimnazijoje, humanitariniams mokslams studijuoti man nepakaktų kalbinio pasiruošimo, o technikiniam mokslams ar medicinai jokio patraukimo neturėjau. Porą metų studijavau tarptautinę prekybą, o paskui perėjau į sąskaitybą, kurią ir baigiau De Paul universitete Čikagoje.

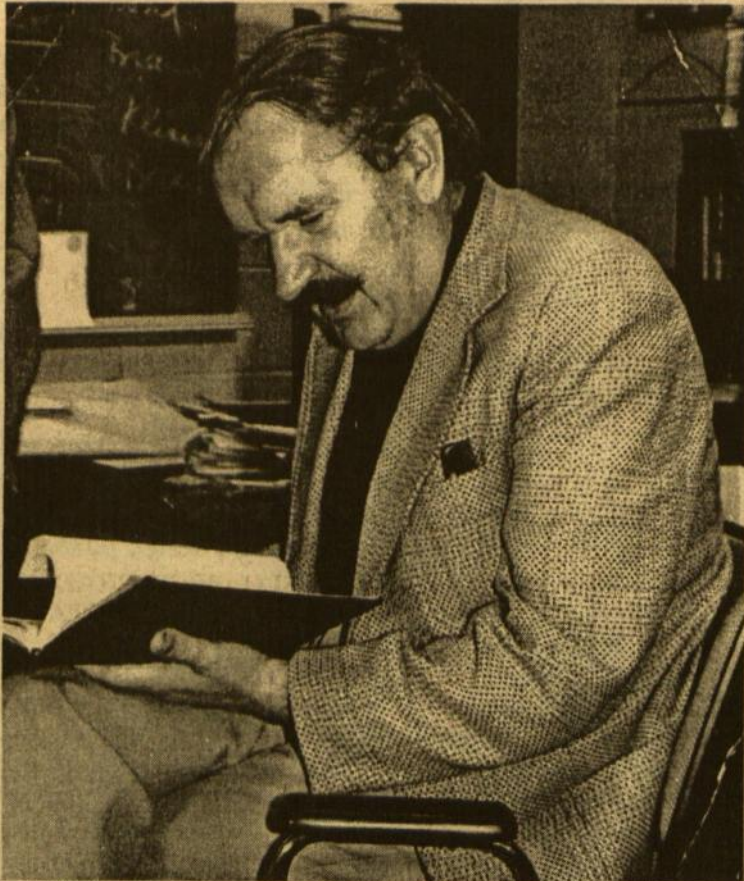
— Kokius darbus dirbote ir kokiose įstaigose?

— Besiruošiant emigracijai, dar Vokietijoje mūsų globėjosi tarptautinė organizacija (Internationals Refugee Organization arba IRO) ragino mokytis amatų, taigi baigiau dažytojų, mūrinių ir siuvėjų kursus. Iki mobilizacijos į JAV kariuomenę turėjau progos visus tuos amatus išbandyti.

Baigęs universitetą, dirbau vienos didelės įmonės General Electric Co. administracijoje, po to pereidamas į atskaitomybės tikrinimą. Auditoriaus pareigose apie trisdešimt metų ištarnavau federalinės valdžios ir Kalifornijos valstijos įstaigose. Didesnę dalį laiko praleidamas komandiruotėse, daug kartų apvažinėjau visus didžiuosius ir daugelį mažesnių Amerikos miestų, kur tik būdavo įsikūrę mano tikrinamų įmonių centrai, su visom atskaitomybės knygom ir dokumentacija. Turėjau progą susitikti daugelį įdomių asmenybių. Kadangi mėgau teatrą, meną, muziką, sportą, dažnai lankydavau įvairių teatrų salėse, muziejuose, sporto stadionuose.

— Kada ir kokiū būdu susidomėjote literatūra?

— Literatūra domėjausi jau nuo pat pradžios mokyklos. Nepriklausomybės laikais bendradarbiau vaikų ir jaunimo laikraščiuose, besimokydamas Panevėžio Vyru gimnazijoje priklausiau tada gerai žinomai

Algirdas Titus Antanaitis

kun. Julijono Lindės-Dobilo meno kuopai. Eilėraščiuose, o vėliau — novelės skaitydavau susirinkimuose ir literatūros vakaruose. Vėl rašyti spaudai pradėjau emigravęs į JAV, o studijuodamas dalį laiko dirbau „Naujienose“, lietuvių dienraštyje, kur ir pradėjau rašyti lietuviškų knygų ir teatro pastatymų recenzijas.

Kada Čikagoje ėjusį populiarių žurnalą „Margutį“ redaguoti perėmė poetas Algimantas Mackus, pasiryžęs jį padaryti rimtu kultūrinio mėnraščiu, jis pakvietė mane jame rašyti metinės grožinės literatūros knygų apžvalgas. 1964 m. gale, A. Mackui žuvus auto avarijoje ir „Margučiu“ sustojus, Vytautas Kavolis pasiūlė apžvalgas perkelti į jo redaguotus „Metmenis“, kur jos ir ėjo apie 10 metų, o tada buvo perkeltos į „Akiračius“. Ten ir dabar tebe spausdinamos.

Tokiu būdu, galima sakyti, esu ne tik perskaitęs beveik visas išsivijoje išleistas grožinės literatūros knygas, bet apie daugelį jų esu rašęs ar šnekėjęs.

Mat kokį tuziną metų vienoje Čikagos lietuviškoje radio programoje vedžiau mėnesinę literatūros valandėlę „Autoriai ir knygos“. Turbūt dėl to buvau VDU rektorius prof. Broniaus Vaškelio pakviestas išsivijos literatūros dėstyti.

— Apie ką kalbate savo dėstomuose kursuose?

— Pakviestas dėstyti VDU, turėjau keletą mėnesių laiko pasirinkti medžiagą ir pasirušti trims apžvalginiams kursams. Įvardiname apžvelgiama lietuvių išsivijos literatūra ir kultūra nuo 1945 m. iki šių dienų maždaug chronologine tvarka. Dviejuose prozos kursuose išsivijos iškilesniųjų beletristų kūryba padalinama tarp vyresniųjų, jau Lietuvoje subrendusių bei knygas išleidusių ir jaunesniųjų, išsivijoje pradėjusių rašytojų. Per tuos Lietuvos praleistus dvejus mokslus metus visus tris kursus kiek skirtingomis versijomis turėjau progos skaityti po porą ar keletą kartų ir VDU, ir Klaipėdos universitetuose. Į Klaipėdą buvau pakviestas antraisiais metais ir ten nuvažiuodavau iš Kauno į jį kaip vieną, tai bent kas antrą savaitę. Įsipareigojau dar vieną semestrą ar ir visus mokslus metus dirbti VDU, dėstydamas įvadinį ir vieną prozos kursą, apimančią tik išsivijoje subrendusius beletristus.

— Kokie geri visuomeninio-religinio ir kitų sričių gyvenimo poslinkiai jus džiugina Lietuvoje?

— Iš tikrųjų paskaitų paruošimas, bent man, šio darbo anksčiau nedirbusiam, atima labai daug laiko. Pirmaisiais mokslo metais prisidėjo ir gausūs šalutiniai darbai: pranešimai įvairiose konferencijose, kvietimai į provinciją pakalbėti apie išsivijos rašytojus sukaikių ar kitokiomis progomis. Antraisiais metais tokie kvietimai sumažėjo, bet daug laiko atėmė važiavimas į Klaipėdą. Visur įtakos turėjo gili ir šalta žiema. Taip, kad pasigilinti į „gyvenimo poslinkius“, juos analizuoti ar vertinti nebuvo per daug laiko nė sąlygų.

Kaip minėjau, mėgstu teatrą, o Kaune yra bent pusė tuzino gerų profesionalių teatrų, Klaipėda irgi turi savo dramos bei muzikinį teatrą ir pastaraisiais metais susiorganizavusį Mažosios Lietuvos simfoninį orkestrą. Įėjau ankstyvaisiais pokario metais teatrų salė būdavo apytuštės, paskutiniaisiais metais jos pasidarė artipilnės ar ir visai užpildytos. Tai jau būtų vienas iš mano patirtų ar pastebėtų pragiedrulių. Prie jų reikėtų skirti ir itin spartų spaudos subrendimą. Spauda įdomi, įvairi ir pakankamai objektyvi, ne be reikalo visuomenės apklausinėjuose nuolat iškylanti kaip pirmaujanti institucija patikimumo atžvilgiu. Smagu, kad dar aukštesnę vietą patikimumo srityje užima bažnyčia. Mūsų bendrabutis randasi senamiestyje, o jo pašonėje yra bent trejetas gerai žinomų bažnyčių, kurios sekmaadieniais per sumą yra visados pilnos žmonių. Vis didėjančią jų dalį sudaro jauni žmonės. Teologijos dalykų paskaitos VDU visada buvo populiarios ir lankomos ne vien būsimųjų dvasininkų.

— Kas jums daugiausia kelia susirūpinimą, ką žvelgiate į lietuvišką jaunimą ir visą socialinę, ekonominę ir politinę padėtį? Kokią išeitį siūlytumėte mūsų rinkėjams, kurie turės išrinkti Seimą ir naują prezidentą?

— Mano atsakymas į šį klausimą tebus vien paviršutiniškas ir bendrybinis. Apie socialinę ar ekonominę padėtį yra tiek daug prirašyta ir prikalbėta, kad nebesinori viso to kartoti. O gerėja ji vien dešimtadaliu gyventojų, besinaudojančių 90 proc. valstybės turto. Labiausiai skaudina jaunimo nusikalsta-

numas, sparčiai augantis nepilnamečių tarpe. Aš pats apie tai daugiau sužinau iš pokalbių su giminėmis, iš spaudos, iš prof. Arvydo Žygo paskaitų bei pranešimų. Jis, kaip žinote, Lietuvoje praleido keletą metų, plačiau pavažinėdamas po kraštą ir su jaunimu bendraudamas betarpiškai. Mano susitikimai su jaunimu beveik ribojasi paskaitomis VDU ir Klaipėdos universitete.

Šiuo metu artėjantys rinkimai turbūt ir yra geriausia žinia. Rinkėjai, manau, patys jau pasidarė savo išvadas. Svarbu, kad kuo daugiau jų balsuotų. Nebalsavimas reikštų pasisakymą už status quo, už esamą padėtį, dėl kurios kaltė didele dalimi ir priklauso Seimui, prezidentui, jų sudarytai valdžiai. O jų pakeitimas jau priklauso nuo rinkėjų.

Kalbėjosi kun.
K. J. Ambrasas, SJ

„Apvalaus stalo“ riteriai

(Atkelta iš 2 psl.)

Lietuviai vis dėlto yra labai įdomūs žmonės... Paklauskite bet kurį sutiktą vakarietį ar amerikietį: kaip gyvena? Atsakys: „OK. Va, turiu ten tokią problemėlę, bet — smulkmena, išsprendę, eikim geriau išgerkim alaus“. Paklauskite bet kurį Lietuvos lietuvių to paties, ką jis jums pasakys? „Ai, gyvenu tik tam, kad reikia gyventi, ir tas blogai, ir tas blogai, ir tas blogai“, ir nieko jam gero nėra. Nors, jeigu jau pažiūrėtum atidžiau, tai jis gal jau ne taip ir blogai gyvena, ir ne tokį blogą butą turi, ir alga ne tokia jau bloga, ir tas darbas ne taip blogas, ir automobilis ne visai senas, ir šeimyna sveika. Žodžiu, lyg ir viskas yra taip, kad jis irgi galėtų pasakyti, kad jis normaliai gyvena, gerai, geras oras, stogas neprakiuręs, ant galvos nebega — galėtų pasidžiaugti tuo gyvenimu. Betgi ne, — lietuvis tau pradės skustis, ir dažnai net nė savo bėdomas: kaimyno, giminio... Bet jis viską taip priima, kad ir jam irgi taip pat blogai.

Čia, matyt, jau yra tam tikra psichologija, kurią išgyvendinti ne taip paprasta. Ir tai duoda savo antspaudą: kai žmogus jau visą laiką skundžiasi, tai net ir tada, kai jau gerai būna, jam vis tiek bloga, nes gali būti geriau! Nežinau, gal mums pavyktų po kiek laiko padaryti taip, kad žmonės pradėtų jausti tą gyvenimo džiaugsmą... Kodėl patys amerikiečiai dabar bėgioja, meta rūkyti, sveikai valgo — jie nori džiaugtis gyvenimu, nori ilgiau gyventi. Lietuvis, kuris visą laiką skundžiasi — jis nebeneri ilgiau gyventi, jis gal nori poryt numirti, gal net šiandien nori numirti, jam nebereikės skustis... Tai mūsų gyvenimo paradoksai, bet aš esu optimistas, aš tikiu, kad...
RIMA MARIJA GIRNIU-
VIENĖ: Demokratai atėję į valdžią padarys, kad lietuviams būtų geriau?

SAULIUS PEČELIŪNAS: Na, Demokratai per daug nesiskundžia, žinokite, nesiskundžia... Bent jau dėl savo asmeninių dalykų. Viskas yra gerai... Jeigu kas nors man yra blogai, tai dažniausiai aš pats dėl to būnu kaltas: ko nors nesusėję padaryti, padarai kokią klaidą ar dar kažką — žodžiu, pirmiausia reikia pradėti nuo savęs, paskui jau kaltinti kitus.

Jeigu mes kalbame apie valdžią ir visuomenę, čia jau reikia žiūrėti, kur valdžia ką daro ne taip, kur kenkia visuomenei. Bet žiūrėti reikia ne per savo asmeninę prizmę, reikia truputį atitolinti nuo savęs. Tada ir tos korupcijos bus mažiau, ir tų kyšių bus mažiau.
RIMA MARIJA GIRNIU-
VIENĖ: Dėkui Jums už pokalbį.

Aktorius Petras Venslovas (kairėje) su „Ainių“ ansamblio iš Kauno nariais Jaunimo centro kavinėje, Čikagoje. Zigmo Degučio nuotrauka

Vytauto Mačernio poezijos vakaras

(Atkelta iš 3 psl.)

Aktorius Petras Venslovas ne veltui yra laikomas geriausiu deklamatoriumi, jo rečitaliai visuomet patraukia didelį dalyvaujančiųjų dėmesį. Apie 45 minutes jis rečitavo beveik be sustojimo. Kur reikiant, pakeldamas arba nuleisdamas toną ir vietomis rankos ar piršto mostu

pabrėždamas. Tas jo rečitavimo stilius visus lyg įjungė į Mačernio vizijų pasaulį. Nes dalyvių tarpe pradžioje buvę pasikalbėjimai nutilo, ir visi įsijungė į tą poeto vizijų pasaulį. Po trumpos pertraukos aktorius padeklamavo dar vieną Mačernio eilėraštį, kuris buvo ir mano atmintyje išlikęs — tai „Pantera“.

Vytauto Mačernio gyvenimas buvo labai trumpas, bet jis paliko žymius ir neišdildomus savo pėdsakus. Daug kas iš jo kūrybos išliks ilgams metams ir nesudegė, kaip sudegė jo žvakė. Nes jo vizijose matyti tie iš tolimų kraštų atklydę nelaimiai ir mirties nešėjai paukščiai staiga savo sparnais užstojo jam į saulę kelią.

Ignacas Stasys Uždavinys
— Krikščionių demokratų partija

RIMA MARIJA GIRNIU-
VIENĖ: Kaip Jūs apibūdintumėte Krikščionių demokratų partijos skirtumus nuo kitų Lietuvos dešiniųjų partijų, kurių, kaip atrodo, yra ne taip jau mažai?

I. S. UŽDAVINYS: Nenorečiau sakyti „Krikščionių demokratų skirtumai nuo kitų“. Krikščioniškoji demokratija Lietuvoje turi labai gilią šaknį, ir ji remiasi tiek socialinėje ekonomikoje, tiek santykiuose tarp žmonių — visomis krikščioniškomis vertybėmis, žinomomis pasaulyje.

Kuo mes skiriamės nuo kitų dešiniųjų partijų? Pirmiausia, man atrodo, kad pas mus tose dešiniuosiose partijose yra labai daug kas bendra: sąjūčiai, pas tautininkus taip pat neatsisakoma krikščionybės prado, bet pas juos daugiau akcentuojama pakraipa į tautiškumą — tautos išlikimas, jos kultūros ir būdingų bruožų išlaikymas Lietuvoje.

RIMA MARIJA GIRNIU-
VIENĖ: Ar Jūsų partijoje tautiškumui skiriamas mažesnis dėmesys?

I. S. UŽDAVINYS: Ką aš ir norėjau pasakyti — mūsųose tautiškumas yra persipynęs su krikščionybe. Tas tautiškumas irgi išlaikomas, bet mes vis dėlto laikome krikščionybę pirmoje vietoje — kaip žmogaus gyvenimo tikslą, jo visatos sampratą, ideologiją. Kaip ir dainose, gali būti melodija akcentuota, labiau pabrėžianti mums svarbius dalykus... Bet aš tame nematau principinio skirtumo. Lygiai tas pat, jei paimtume Tėvynės sąjungą (Lietuvos konservatorius): jų principai taip pat susiję su religija, tauta; juos taip pat išlaikytų ir krikščionybės principai...

RIMA MARIJA GIRNIU-
VIENĖ: Ar Jūsų partijos nariai gali būti tik katalikai?

I. S. UŽDAVINYS: O, ne — jais gali būti visų krikščioniškųjų tikėjimų atstovai: ir stačiatikiai, ir liuteronai, ir baptistai.

RIMA MARIJA GIRNIU-
VIENĖ: Kaip Jūs žiūrite į kunių grįžimą į politiką ir balotiravimąsi į kai kuriuos postus? Ar tai teigiama?

I. S. UŽDAVINYS: Mano manymu, tai yra teigiama, ir tuoj paaiškinsiu, kodėl taip manau. Bendroji nuostata, kurios laikosi Bažnyčia, kalba, kad dvasininkui yra duotas visiškai kitas tikslas, funkcijos ir priemonės, kuriomis dvasininkas turi įgyvendinti Bažnyčios vertybes, principus ir tikslus.

Bet reikia atsižvelgti ir į

sąlygas. Kada vyksta normalus demokratinis vystymasis, kada demokratija nėra pažeidžiama, tuomet dvasininkijos dalyvavimas politikoje turėtų būti minimalus. Bet Lietuva turi savo specifiškumą, savo praeities specifiškumą, kuomet Bažnyčia visuomet buvo pirmosiose eilėse, kai Tautai iškildavo klausimas: „Būti ar nebūti“... Kas buvo vienas iš pagrindinių kovotojų per tuos visus sovietmečio metus? Pagaliau, kas buvo vienas pagrindinių kovotojų per anktesnę Lietuvos istoriją? Tai visuomet buvo dvasininkija.

Kodėl Lietuvoje tiek daug viskuo nusivylusių, niekuo nebetikintų žmonių? Tai yra išdava to, kad Lietuvoje dvasinis atgimimas praktiškai neįvyko. Lietuva dar tebėra kritiniame pereinamajame laikotarpyje... pavojingame laikotarpyje. Mes norime, kad tauta iš tiesų dvasiškai atgimtų, todėl manyčiau, kad Bažnyčios vaidmuo čia ypač svarbus...

Prisiminkime ankstesnius Lietuvos Seimus — juose buvo dvasininkų, ir nemažai jų. Manau, kad jie negadino Seimo politikos ar paties Seimo, ir jie aktyviai prisidėjo prie Lietuvos gyvenimo. Prisiminkime prelatą Mykolą Krupavičių, kuris atliko žemės reformą... Taigi dvasininkijos dalyvavimą lietuvių politiniame gyvenime aš laikau teigiamu. Ypač tai svarbu, kai Tauta yra, kaip minėjau, kritinėse situacijose — kada reikia pradėti judėjimą, pasirinkti kryptį, kai reikia padėti Tautai atsistoti ant kojų.

(Žurnalistės interpas: Iš oficialių šaltinių man buvo žinoma, kad prieš kurį laiką Lietuvos Krikščionims demokratams buvo pasiūlyta „parama“, einant į rinkimus, keliskart viršijanti Lietuvos biudžetą, ir tokia pat „pagalba“ po rinkimų norint įgyvendinti rinkiminiu išpareigojimus, mainais už tai, kad būtų legalizuotas jų turimas kapitalas — matyt, geročai viršijantis Lietuvos biudžetą. Kai tai siūlysių „berniukų“ buvo paklausta, kas už to viso stovi, jie atsakė: „Lubys“.)

RIMA MARIJA GIRNIU-
VIENĖ: Aš žinau, kad prieš kurį laiką Jūsų partijai buvo pasiūlyta finansinė „pagalba“, kurios Jūs atsisakėte. Kaip tai pakomentuotumėte?

I. S. UŽDAVINYS: Tai „pagalba“ buvo pasiūlyta maždaug prieš metus laiko [i.e. 1994]. Matote, ne paslaptis, kad jau anksčiau tam tikros politinės jėgos, verslininkų sluoksniai ir tam tikri sluoksniai, kurie turbūt yra susiję su nusikalstamu pasauliu, arba sluoksniai, įsigiję turtingą teisėtą būdą, pradėjo dairytis,

kokios politinės jėgos gali ateiti valdyti Lietuvą, kokios gali turėti įtaką Lietuvos politiniame gyvenime... Be abejo, tas jų interesas pilnai suprantamas, kadangi jie ir gyvena Lietuvoje, ir dalis jų turto yra čia, Lietuvoje, ir juos domina, kokios sąlygos jų veiklai bus Lietuvoje ateityje. Jie norėtų valdyti tokias politines jėgas, kurios būtų jiems palankios — tai visiškai natūralu...

Tai štai tos jėgos ir pradeda teirautis, domėtis apie kiekvieną politinę jėgą, ką jina žada daryti, ką ji norėtų daryti ir kaip ji žiūri į tam tikrus sluoksnius, kurie jau susiformavo čia, Lietuvoje. Taigi ir man pradžioje buvo toks pasiūlymas — iš pradžių susitikti su korespondentais, bet tas pokalbis greitai peraugo į kitą pokalbį, kada tiesiog buvo pasiūlyta, jog jie sutinka remti Lietuvos Krikščionis demokratų, bet jie buvo suinteresuoti žinoti, kaipgi juos parems Krikščionys demokratai, atėję į valdžią. To siekiant buvo pasiūlytos lėšos ir sandėris... Sandėris neįvyko: pirma — aš nebuvau partijos įgaliotas daryti sandėris, antra — tai nesuderinama su krikščioniška morale.

Kai tu suinteresuotų žmonių buvo paklausta, iš kur pas jus tos lėšos, jie puikiai davė supratimą, kad jie tokios informacijos nepateiks, o tas nepateikimas rodo, kad tos lėšos yra ne visai teisėtos... Siūlymas buvo: jeigu Krikščionių demokratų partija ateityje ateina į valdžią, tai jie visokieropai materialiai remtų mus ateiti į valdžios struktūras. Sandėrio kita pusė — į valdžią atėję Krikščionys demokratai turi reabilituoti jų turimas lėšas, pripažinti, kad jos igyotos teisėtai. Dar viena siūlymo dalis: dalį savo turimų lėšų jie galėtų paaukoti kaip antrą Lietuvos biudžetą... Bet likusios lėšos turi tapti teisėtomis: tai buvo siūloma sandėrio akcentas, aiškiai parodantis, ko iš mūsų norima. Iš siūlymo galima spręsti — aišku, apytiksliai — kokiomis lėšomis disponuoja tos jėgos... Daugiau pokalbių nebuvo, nes aš jiems nedaviau jokių vilčių, bet jie kalbėjo, kad ateityje jie dialogą norėtų vesti...

RIMA MARIJA GIRNIU-
VIENĖ: Ar jie pasakė, kas už jų stovi?

I. S. UŽDAVINYS: Taip, už jų stovi patys svarbiausi verslininkai, kurie susiję su trąšų gamyba, su chemija, su energija... Aš dabar nenorėčiau vardinti konkrečių pavardžių. Bet tai jėgos, kurios valdo labai stambias gamyklas ir įmones arba yra su jomis susietos nematomais saitais...

(Tęsinys ateinančiame šeštadienį)